

АКАДЕМІКУ АКАДЕМІЇ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ –
ОЛЕКСАНДРУ МИКИТОВИЧУ БУТУ – 80!

80 років тому Олександр Микитович Бут народився у м. Дебальцеве Донецької області. По дитинству науковця на окупованій території пройшла Друга світова війна: «Как оказалось, наши семейные запасы быстро закончились, помощи ожидать было не откуда и не от кого. Державе было не до нас. ... После очередной бомбёжки советскими лётчиками нашего посёлка летом 1943 г. ... бомбовым ударом был в нашем дворе разбит сарай, где находился погреб, в котором

мама пряталась с нами во время налётов авиации, обстрелов артиллерии». Саме після цього Олександр Микитович отримав поранення, яке дається взнаки протягом усього життя.

У школі був активістом, кореспондентом міської газети «Дебальцевский рабочий», став одним із перших «золотих» учнів в історії школи № 62. Протягом 1957–1962 р. навчався на історичному факультеті Харківського державного університету імені О. М. Горького.

По завершенню 1 курсу істфаку Харківського державного університету, 1958 р.

На основі періодичних джерел 1920–1930-х років з Німеччини, яких майже не торкалася рука дослідників, захистив дипломну роботу на тему «Перші роки діяльності на чолі Комуністичної партії Німеччини Е. Тельмана» під керівництвом доцента Р.С. Альпера. За держнаправленням працював у м. Чистякове Донецької області вчителем історії середньої школи № 10, викладаючи у класах з українською мовою навчання. Громада двічі висувала та обирала Олександра Микитовича членом міськкому партії, депутатом міськради від трудового колективу шахти № 17-біс. Історика було запрошено викладати історію КПРС до Торезького ЗТФ Донецького політехнічного інституту.

У 1971 р. О.М. Бут вступив до аспірантури Донецького політехнічного інституту. З переводом наукового керівника Г.Я. Пономаренка завідувачем кафедри в Донецький державний університет туди перейшов і аспірант. Невдовзі у стінах Донецького університету відбувся захист кандидатської дисертації.

Особисті наукові інтереси Олександра Микитовича перебувають на стику історії та економіки, що продемонстрував його успішний захист докторської дисертації у Київському державному університеті на тему «Управління промисловістю України. 1921–1941 рр. Історико-партійний аспект». Варто наголосити, що науковець відстояв свою позицію, навідріз відмовившись від загальноприйнятої тоді назви теми дослідження: не «Боротьба КПРС...», не «Діяльність Комуністичної партії...», а тільки «Управління промисловістю...: історико-партійний аспект». Член-кореспондент НАН України В.Ф. Солдатенко по завершенні захисту сказав: «*Бачите, який земляк прийшов у науку. Ну і впертий козак!*». Як дисертант Олександр Микитович кинув виклик старим традиціям радянської історіографії та у своєму дослідженні поставив питання про ціну здійснення радянської індустріалізації. О.М. Бут уперше довів, що Постанова Раднаркому СРСР і ЦК ВКП(б) по вугільному Донбасу (квітень

1933 р.) започаткувала командно-адміністративний метод управління, а Донбас став «полігоном» його випробування, режимом розповсюдження на всі галузі господарства. Крім того, він категорично заперечив сталінське визначення стахановського руху як «соціалістичного змагання». Такий висновок базувався не лише на глибокому вивченні архівних документів і системному аналізі опублікованих джерел і літератури, а й на особистому спілкуванні з О.Г. Стахановим, від якого, працюючи в м. Чистякове, Олександр Микитович почув такі слова: «Я не за рекордом опускався в забой». Відстоюючи правду історії перед науковими колами, вчений також переймався вихованням студентів як патріотів України та рідного Донецького краю.

У колі наукових інтересів дослідника перебувають проблеми управління промисловістю радянської України в 1920–1930-ті роки, сутність «нової економічної політики», значення для регіону та країни Постанови Раднаркому і ЦК ВКП(б) по вугільному Донбасу (квітень 1933 р.), теорія концентрації гірничих робіт, забуті імена новаторів і професіоналів промисловості України, у тому числі репресованих режимом. Численні імена господарників, новаторів виробництва передвоєнної доби стали відомі у нашій країні завдяки ретельному дослідженню та використанню істориком документів архівів народного господарства СРСР, СБУ, обласних державних архівних установ. Підсумком тривалих історико-економічних наукових пошуків О.М. Бута стала монографія «Економічна контрреволюція», присвячена проблемам на тлі соціально-економічних перетворень у радянській Україні 1920–1930-х років, а в цьому році друкуватиметься монографія «Україна та Республіка Польща: еволюція від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції», яка демонструє і досягнення Олександра Мики-

товича як вихователя нових поколінь істориків. Стараючи науковця відзначили Академія економічних наук України і Петровська Академія наук і мистецтв (м. Санкт-Петербург), у яких він став, відповідно, академіком і членом-кореспондентом.

У межах державного проекту науково-документальної серії книг у 27-ми томах «Реабілітовані історією» Олександр Микитович Бут впродовж десятиріч є дослідником, автором і заступником голови редколегії тому «Реабілітовані історією. Донецька область». Головна редколегія засвідчила як попередній результат по Донецькій області: 6 збірок «Правда через роки», «Книга пам'яті греков України», і найголовніше досягнення: 9 книг (станом на 2020 р.) Донецького тому «Реабілітованих історією».

За своє життя Олександр Микитович пройшов усі шаблі дослідницьких (кандидат історичних наук з 1974 р., доктор історичних наук з 1991 р.) і викладацьких сходин: старший викладач, доцент, професор, очільник кафедри історії України. На всіх цих посадах він завжди доводив творче ставлення до професійної діяльності, демонстрував унікальний особистий підхід, достеменно досліджуючи всі аспекти своїх предметів, щоб знайти істину історії та ліквідувати застарілі міфи, що залишилися в історичній науці ще з часів сталінізму. Наукова позиція професора О.М. Бута – знати історію, якою вона була, зі сльозами на очах і від радощів, і від бід. Не провина молодого вибітника і руху, чий ім'ям почали його називати, а біда, яка йшла від сталінської оцінки руху як «вищої форми соціалістичного змагання», з усіма наслідками цього для промисловості, інженерів і робітників. Викликами старим парадигмам заявив про себе як активіст краєзнавців Донбасу, Національної спілки краєзнавців України, членом правління якої він є.

Урочистості з нагоди 80-річчя ДонНУ імені Василя Стуса

Тисячі фахівців народного господарства були студентами доцента (1975 р.), а потім і професора (1992 р.) О.М. Бута. Як методист Олександр Микито-

вич активно розробляв навчальні та навчально-методичні посібники, виступав з доповідями на методичному семінарі кафедри, союзних, всеукраїнських і уні-

верситетських конференціях, часто керував на них секціями. Серед його навчальних посібників: «НЭП в Украине: развитие и размещение производительных сил»; «Сталинизация промышленности УССР (вторая половина 1920–30-е годы)»; «Україна в 30-ті роки ХХ століття»; «Історія сучасного світу»; «Міжвоєнна доба світової історії (1918–1938 рр.)», «Історія України: семінари, кредитно-модульний зріз» «Історія України: Деякі актуальні питання середини ХХ – початку ХХІ ст.», «Україна в умовах радянської тоталітарної системи», «Історія України: проблемні лекції для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів» та ін. За активної участі О.М. Бута до високо оціненого підручника «Історія України: погляд із сьогодення» були додані три навчально-методичні посібники: «Історія України: навч. посібник для студентів неісторичних спеціальностей ВНЗ», «Історія України: кредитно-модульна система організації навчального процесу»; «Історія України мовою документів».

Під керівництвом професора О.М. Бута відбулися захисти кандидатських і докторських дисертацій, автори яких презентують молоде покоління професійних дослідників історії. Винесені у заголовок слова про Олександра Микитовича вперше почув його вихованець Кирило Ігорович Мелекесцев, і в ході знайомства з ним переконався в їх правоті.

З початком російської агресії проти України Олександр Микитович Бут залишився на боці рідної країни та був одним з перших професорів, хто евакуювався до Вінниці, де взяв участь у розбудові нового ДонНУ – в екзилі. У складних умовах переміщення Олександр Микитович очолив кафедру історії України. Традиційно пов'язаний з викладанням історії на

економічному й біологічному факультетах, професор повернувся до студентів рідного істфаку, викладаючи ключові програмні дисципліни та авторські спецкурси, присвячені боротьбі із забуттям імен новаторів промисловості та репресованих.

На Вінниччині вчений розширив дослідження, вивчивши документи з місцевого держархіву щодо долі керівників та інженерів цукрової промисловості Поділля радянської доби. Особливо актуальними в ході широкої співпраці факультету історії та міжнародних відносин з Генконсульством Республіки Польща, Варшавським університетом, ГО «Конфедерація поляків Поділля – ХХІ ст.» стали його новітні роботи з історії репресій сталінського режиму проти етнічних поляків Вінницької області, які займали важливе місце у розвитку промисловості краю. Під керівництвом Олександра Микитовича кафедра історії України популяризувала святкування на факультеті Дня козацтва, Масляної, а також проведення традиційних уже пробних тестувань ЗНО та навчальних квестів з історії м. Вінниця для школярів старших класів.

Колеги шанують професора Бута Олександра Микитовича за його наполегливість, чесність, віддану працю заради історичної істини та виховання нової генерації громадян України. Щирозердно вітаємо Олександра Микитовича з 80-річчям, зичимо довгих літ життя, творчої наснаги, втілення визначених дослідницьких цілей. Нехай доля шле міцне здоров'я, добро та щастя, а віра, надія та любов будуть вірними супутниками на життєвому шляху.

Бажаємо успіхів у будь-яких починаннях. Нехай підтримують і надихають рідні люди, розуміють і допомагають колеги, радують досягненнями учні, а негаразди та непорозуміння оминають стороною.

*Президія Академії економічних наук України,
Вчена рада Інституту економіки
промисловості НАН України,
Редколегія журналу
«Вісник економічної науки України»*